

УДК 340.12

DOI: <https://doi.org/10.31732/2707-9155-2020-39-13-22>

Проблеми законотворчого процесу в Україні, удосконалення та підвищення правової культури учасників законотворчого процесу в Україні

Скоморовський В.Б.

*доктор юридичних наук, доцент,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна
тел.: (066) 559-02-81, e-mail: vskomor@ukr.net
ORCID: 0000-0002-1020-2322*

Якименко С.О.

*здобувач вищої освіти ступеня «магістр»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна
тел.: (099) 225-94-28, e-mail: sergijakimenko04@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7340-3703*

Problems of legislative process in Ukraine, improvement and improvement of legal culture of participants of legislative process in Ukraine

Skomorovsky V.B.

*Doctor of Laws, Professor,
University of Economics and Law "KROK",
Kyiv, str. Taborna, 30-32, 03113, Ukraine
tel. : (044) -45-569-85, e-mail: vskomor@ukr.net
ORCID: 0000-0002-1020-2322*

Yakimenko S.O.

*Master's Degree,
University of Economics and Law "KROK",
Kyiv, str. Taborna, 30-32, 03113, Ukraine
tel. :(099) 225-94-28, e-mail: (hidden)
ORCID: 0000-0002-7340-3703*

Анотація. У статті висвітлено та надано характеристику низки проблемних питань, які існують у законотворчому процесі України, розглянуто негативні явища, що виникають під час законотворчого процесу в нашій державі, розглянуто шляхи вдосконалення національного законодавства та підвищення правової культури учасників законотворчого процесу, правові норми, які регулюють процес адаптації чинного національного законодавства до стандартів законодавства Європейського Союзу і країн Північно-Атлантичного договору. У статті охарактеризовано такий термін, як «якість» та аналізуються підходи до покращення «якості» закону, проаналізовано сучасні проблеми, що впливають на вказане явище, а також висвітлено проблеми, які виникають під час створення закону, прийняття та впровадження його у сучасне життя держави з метою регулювання відносин різних прошарків суспільства. Розглянуто вплив законодавчого процесу і вказано на актуальність такої проблеми, як створення ефективної системи національного законодавства, що має свій вплив на демократичні, соціальні, економічні, політичні процеси в нашій державі. В юриспруденції науковому дослідженню законотворчості та близьких до нього понять, таких як: правотворчість, нормотворчість, законодавча діяльність – присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Дослідженню питань законотворчого процесу та проблем, пов'язаних з ним, присвятили свої роботи багато сучасних учених, серед них: Копиленко О.Л., Богачова О.В., Шаповал В.М., Мельник М.І., Авер'янов В.Б., Нижник Н.Р. й інші. Також у статті проаналізовано новітні законодавчі акти, прийняті Верховною Радою України, що є показником демократичних перетворень у нашій країні й наближає її до міжнародних стандартів, які прийняті з метою подолання таких негативних явищ, як “політична корупція”, “кнопкодавство”, “прогули” депутатів. Також, у статті проаналізовано проблеми, що стосуються правової культури, основною з яких є правова освіта як учасників законотворчого процесу, так суспільства загалом, шляхи їх вирішення та подолання явищ, які негативно впливають на процес законотворення в Україні.

Ключові слова: законотворчість, правотворчість, правова культура, законодавство України, європейське законодавство.

Формул.: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 11.

Annotation. The article describes the characteristics of a number of problematic issues that exist in the legislative process, considered negative phenomena which occur during the legislative process in our state, discussed ways of improvement of national legislation and improvement of legal culture of participants of the legislative process, the legal standards that govern the process of adapting national legislation to the standards of the legislation of the European Union and the countries of the North Atlantic Treaty. The article described the term as “quality”, examines approaches to improving the “quality” of the law, analyzes the associated problems that affect this phenomenon, and highlights the problems that arise during the creation of the law, the adoption and implementation of its modern life of the state to regulate the relationship between different sectors of society. The influence of the legislative process and the relevance of such problems as the creation of an effective system of national legislation that have an impact on the democratic, social, economic, political processes in our country. In law, the scientific study of lawmaking, and close to him notions such as law making, rule-making, legislative activity the subject of many scientific works of domestic and foreign scientists. Study of the legislative process and the problems associated with them have devoted their work, many modern scholars, among them: Kopylenko, E.L., Bogacheva E.V., Shapoval V.M., Melnyk I.M., Averyanov V.B., Nizhnik N.G. and others. The article also analyzes the new laws adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine, which is an indicator of democratic transformations in our country that is bringing it closer to international

standards, and adopted with a view to overcoming such negative phenomena as “political corruption”, “knopkodavstvo”, “truancy” members. Also, the article analyzes the problems concerning legal culture, the main of which is the legal education as participants in the legislative process, as society in general, their solutions and overcome the phenomena which negatively influence the legislative process in Ukraine.

Keywords: *lawmaking, lawmaking, legal culture, Ukrainian legislation, European legislation.*
Formulas: *0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 11.*

Постановка проблеми

Серед важливих факторів, від яких сьогодні залежить стан справ у нашій державі, її соціально-економічні, політичні перспективи розвитку та ставлення до держави, якість українських законів, а також загальний рівень діяльності державних органів щодо їх підготовки і прийняття, найчастіше називають законотворчість, що має більш глибокий зміст, ніж просто законодавчий процес. У юриспруденції науковому дослідженню законотворчості та близьких до нього понять, таких як: правотворчість, нормотворчість, законодавча діяльність – присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Вказані терміни є, можливо, близькі за змістом, проте між ними є різниця, й різняться вони за суб'єктами та за результатом, на який спрямована відповідна діяльність.

За час незалежності України і розвитку її як демократичної, соціальної, правової держави залишається актуальною проблема створення ефективної системи національного законодавства, підвищення якості законів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню питань законотворчого процесу та проблем, пов'язаних з ним, присвятили свої роботи багато сучасних учених, серед них: Копиленко О.Л., Богачова О.В., Шаповал В.М., Мельник М.І., Авер'янов В.Б., Нижник Н.Р. й інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми

Вивчення сучасних наукових публікацій дає змогу зробити висновок, що важливим завданням Верховної Ради України є не просто прийняття законів, а створення ефективної правової системи, подолання проявів корупції та інших негативних явищ серед депутатського корпусу, прийняття якісних і науково обґрунтованих законів, адаптація законодавства України до стандартів законодавства Європейського Союзу та країн Північно-Атлантичного договору.

Формулювання цілей статті

Здійснення аналізу вищевказаних проблем та розгляд можливих шляхів для їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Згідно з Конституцією України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України [1, с.10].

У процесі законотворчої діяльності Верховної Ради України утворюється таке поняття, як «закон», тобто нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України згідно з процедурою, передбаченою Законом України «Про регламент Верховної Ради України», підписаний Президентом України, що, в свою чергу, є регулятором суспільних відносин [2, с.157]. Конституційний Суд України своїм рішенням у справі за конституційним зверненням Барабаша Олександра Лео-

нідовича щодо офіційного тлумачення частини п'ятої статті 94 та статті 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України) № 4-зп від 03.10.1997 року дав роз'яснення юридичної природи закону, а саме: «Закони є актами встановленої Конституцією України законодавчої влади і, більше того, актами єдиного органу законодавчої влади – Верховної Ради України» [3, с. 41].

Під час створення закону, законодавець у своїй роботі діє за певним алгоритмом, що в юридичній науці іменують законодавчим процесом, тобто формою діяльності держави з розробки та встановлення правових норм.

Процес складний за своїм змістом, здійснюється за допомогою певних юридичних принципів, який визначає порядок підготовки, обговорення і прийняття законопроекту.

Держава, в свою чергу, повинна забезпечити регулювання законотворчої діяльності, утворити дієву систему управлінських механізмів, що належним чином могли забезпечувати ефективну роботу її органів у сфері законотворчого процесу. Досить часто виникають ситуації, коли законопроект не може дійти до розгляду тільки тому, що не має достатньої юридичної обґрунтованості, брак змістовних деталей, що в подальшому унеможливує розв'язання певних питань чи проблем, на які був націлений законопроект.

Отже, щоб законотворчий процес був дійсно ефективним, він має включати в себе та охоплювати різні галузі права, залучення необхідних фахівців з певних сфер суспільства, що в кінці повинно привести законодавця до прийняття об'єктивного закону, що буде відображати суспільні потреби, ефективну роботу закону на практиці.

Також, законотворчий процес ми можемо охарактеризувати як одне ціле

трьох складових, таких як пізнання, діяльність, результат. Тобто, щоб створити дійсно об'єктивний і сучасний закон, який буде спрямовувати свою дію на різні прошарки суспільства, необхідно постійно аналізувати та вивчати ситуацію в громаді, її потреби, використовувати накопичену інформацію в проєктуванні законів і актів, а вже після усвідомлення потреб та цілей правового регулювання, обговорення й прийняття узгодженого рішення з кожного пункту законопроекту, переходити до розгляду та прийняття закону. Тому, проблема якості закону є першочерговим питанням, яке потребує уваги, оскільки це стосується не лише змісту надрукованого тексту.

«Якість» закону – це поняття більш об'ємне й всеохоплююче. Якість законопроекту починає формуватися ще, мабуть, на стадії концепції законопроекту та обговорення необхідності того чи того закону, після чого продовжується на стадії написання, особлива стадія – це розгляд і прийняття його у залі Верховної Ради України. Хоча можна сказати, що розгляд закону у Верховній Раді – не особливий показник, а головний показник якості всієї законотворчої діяльності, оскільки реалії роботи Верховної Ради з такими неприпустимими для Європейського світу термінами, як «кнопкодавство», прийняття закону з порушенням норм Регламенту законодавчого органу, прийняття закону «під певну особу», що мало своє прецедентне вираження в 2016 році, викликають певні занепокоєння у Європейських партнерів. Тому «якість» – система організаційних заходів, які включають певний перелік ознак, таких як: своєчасність закону, розподіл прав та обов'язків між суб'єктами правовідносин, правильне формулювання поставлених завдань, матеріальне забезпечення закону, дотримання вимог законодавчих технік тощо [4, с.7].

Оскільки, на нашу думку, однією з основних проблем у законодавстві України є недостатньо якісний зміст законів, тому, як наслідок, виникає низка проблем у їх реалізації та імплементації в життя суспільства.

З метою мінімізації вказаної проблеми і створення більш якісних законопроектів у правовій державі постійно триває процес удосконалення законотворчого та законодавчого процесів, які мають на меті створення дійсно дієвих, змістовних і якісних законів, які відповідатимуть європейським стандартам, а також внесення не менш якісних змін до них.

З цією метою в 2013 році Фонд «Східна Європа» почав упроваджувати в Україні проєкт USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) програми «РАДА: відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво». Головною метою Програми USAID «РАДА» є сприяння становленню підзвітного, відповідального демократичного представницького органу – Парламенту України, у рамках якої розроблено Правила оформлення проєктів законів та основні вимоги законодавчої техніки з метою покращення якості проєктів законів і нормативно-правових актів [5, с. 3].

Що стосується стандартизації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, а також як з даного приводу у своїй праці зазначив Опришко В. Ф: «Правові системи Європейського Союзу та європейських міжнародних організацій у цілому мають узгоджене спільне правове поле, яке сприятиме їхньому співробітництву при вирішенні інтеграційних проблем, що нині існують в Європі. Ці системи можна розглядати як невід’ємні складові єдиного європейського права, частиною і ядром якого поступово стає право Європейського Союзу. Це пояснюється

тим, що в ньому акумулюються і консолідуються норми та принципи, які регулюють діяльність європейських міжнародних організацій» [6, с. 11-12].

Також для вирішення низки питань у системі стандартизації законодавства в Україні було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Даний закон є чинний та має на меті адаптацію законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Законом визначено механізм досягнення нашою державою відповідності третьому Копенгагенському і Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення й правозастосування.

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висувуються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

Acquis communautaire (*acquis*) – правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ [7, с. 23].

Ще одним важливим чинником, який впливає на розвиток удосконалення і стандартизації законодавства України до законодавства країн Європи стало підписання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що набрала чинності 01 вересня 2017 року. Вказана угода в своєму змісті містить

більш жорсткі умови й зобов'язання нашої держави щодо адаптації та імплементації законодавства до норм Європейського Союзу. Згідно з додатками до вказаної угоди визначено графік, відповідно до якого необхідно здійснювати імплементацію вітчизняного законодавства, окреслено дорожню карту і поетапні результати, які мають бути досягнуті.

Можемо стверджувати, що одразу після підписання Угоди в Україні процес імплементації став більш інтенсивним. І в даному випадку в законодавчому полі України пророблено чимало роботи в межах даної угоди.

Зараз наша держава з метою виконання вимог Європейського Союзу після підписання Угоди про асоціацію взяла на себе зобов'язання імплементувати в законодавче поле понад двісті нормативно-правових актів Європейського Союзу, міжнародних договорів та інших стандартів [7, с.4]. Тому, на нашу думку, з цією метою Верховна Рада України почала впровадження низки реформ, серед них:

1) реформа державної служби. Вказана реформа є базовою та має на меті реформування державної служби для забезпечення успішності проведення реформ у інших сферах. На даний час триває реформування державного апарату. На нашу думку, започаткування реформи почалося в 2016 році й на всіх рівнях одразу завдяки постійним внесенням змін до Закону України «Про державну службу». Основні зміни були внесені такими Законами України, як Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань проходження державної служби», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефек-

тивності інституційного механізму запобігання корупції», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів»;

2) антикорупційна реформа. Основна мета даної реформи в Україні має бути спрямована на розмежування бізнесу і влади, недопущення впливу приватного капіталу на політичні та законотворчі процеси в нашій державі. Такі зміни, можна з впевненістю сказати, почалися після прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне збагачення». Хоча окремо хочемо зазначити, що в реалізації даної реформи необхідні, мабуть, більш дієві й радикальні зміни в законодавстві, ніж ми маємо сьогодні, оскільки це, певно, найголовніша реформа, за наслідками якої можуть бути спалюжені результати інших державницьких перетворень;

3) реформа децентралізації влади, покликана на розвиток нової сучасної регуляторної системи з одночасним демонтажем радянської системи.

Одним з кроків адаптації законодавства в напрямку децентралізації влади стало напрацювання концепції та основних частин проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)». Хоча дана реформа в своїй основі має економічний характер, проте вона дуже гармонійно вписується в текст Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Однак, на нашу думку, проведення подібної реформи в умовах ведення війни може бути недоцільним. А тому необхідно спочатку все зважити перед поданням законопроекту щодо внесення змін у Конституцію України з при-

воду децентралізації, оскільки подібна реформа може лише послабити позиції України.

Також, з метою імплементації законодавства проводяться реформи у податковій сфері, трудовому законодавстві (слід зазначити, в проєкті «нового Трудового кодексу» певні положення та зміни на даний момент викликають великий резонанс у суспільстві), судова та адміністративно-територіальна реформи, прийнято низку економічних законопроектів.

Як одну зі складових процесу вдосконалення законодавства, необхідно розглянути таку проблему, як підвищення рівня правової культури учасників законотворчого процесу.

Отже, з метою підвищення рівня правової культури, спрямованого на засвоєння необхідного рівня знань з права, формування певного рівня правосвідомості та культури в душі поваги до закону з боку населення необхідно організувати якісну систему правової освіти в навчальних закладах, зацікавлення населення до самоосвіти в системі права. Правова освіта має знайти своє вираження у теоретичних сучасних матеріалах, практичному й інформаційному полі. При чому правова освіта має мати безперервний характер, починаючи з дошкільних закладів та закінчуючи вищими навчальними закладами. Якщо створити подібну систему, рівень правової культури суспільства значно зросте, що, в свою чергу, матиме відображення в правовій культурі учасників законотворчого процесу [8, с. 130].

Учасники законодавчого процесу, а особливо депутатський корпус Верховної Ради України, за своєю професійною ознакою дуже різноманітний. Згідно зі статтею 76 Конституції України прямо не передбачено наявність обов'язкової вищої освіти у народного депутата України, однак прецедентні

випадки, коли до вступу на посаду народний обранець був безробітний та не мав вищої освіти, не дуже позитивно впливали на прийняття правильних і виважених рішень, що можуть мати вплив на хід подій у державі [1, с. 141].

Отже, в даному випадку ми можемо точно стверджувати, що правова культура учасників законотворчого процесу прямо залежить від рівня освіченості.

Основними факторами зниження як правової культури, так і загальної культури парламентарів в Україні є «корупція» та асиміляція приватного бізнесу з політикою. Ці два фактори тісно пов'язані між собою і впливають один з одного, оскільки існування одного з факторів тягне за собою появу іншого. А тому, викорінення хоча б одного зі вказаних явищ з політичної арени неминуче призведе до викорінення іншого та, як результат, буде підвищено рівень правової культури, що вирішить низку інших питань у політиці й владі. І це має бути пріоритетним завданням для правлячих еліт.

Інше, не менш важливе явище, яке впливає на рівень правової культури, – це «кнопкодавство», тобто коли один депутат голосує за прийняття законопроекту за себе та одночасно і за своїх колег. Також, існує проблема в «прогулах» депутатів. Той випадок, що мав місце у Верховній Раді України сьомого скликання, коли народний депутат лише один раз за всю каденцію з'явився в залі Верховної Ради, наочно демонструє правову культуру депутата, його повагу та цінність для нього Законів України.

Такі ганебні поняття, як «політична корупція», «кнопкодавство», «прогули» для розвинутих, демократичних країн Європи і Північної Америки взагалі не припустимі. По-перше, в країнах Європи, Сполучених Штатах Америки існує відповідальність за подібні вчинки, по-друге, репутаційні втрати, що за-

знає учасник законотворчого процесу, якого запідозрять в одному з подібних вчинків, мабуть, будуть мати більші наслідки, ніж відповідальність. Оскільки очистити своє ім'я перед суспільством та повернутися до політики буде вже складно. А тому рівень правової культури та правосвідомості в таких країнах на дуже високому рівні.

У чинному законодавстві нашої держави також зроблені перші за тридцять років кроки в напрямку подолання подібних явищ. З цією метою прийнято низку законів, серед них: Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції», яким підвищено ефективність здійснення НАЗК своїх контрольних повноважень у сфері фінансування політики, створено умови для ефективного, незалежного контролю за фінансуванням партій та використанням ними коштів [9, с.1]; Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення особистого голосування народними депутатами України на пленарних засіданнях Верховної Ради України», яким встановлено кримінальну відповідальність за умисне здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата України (неособисте голосування) [10, с.1]; Закон України «Про внесення

змін до Закону України «Про статус народного депутата України» та до Регламенту Верховної Ради України щодо припинення відшкодування народному депутату України витрат, пов'язаних з виконанням депутатських повноважень, у разі пропуску без поважних причин пленарних засідань Верховної Ради України або засідань комітетів Верховної Ради України», яким передбачаються певні санкції у випадку прогулів засідань народними депутатами України [11, с.1].

Висновки

Можна стверджувати, що сьогодні в Україні, за весь час незалежності, розпочався процес правотворення, який направлений на підвищення як загальної, так і правової культури учасників законотворчого процесу. Закони, прийняті для викорінення вищевказаних ганебних явищ, є показником демократичних перетворень у державі та наближенням правої культури учасників законотворчого процесу до міжнародних і Європейських інституцій.

Також необхідно визнати той факт, що учасник законотворчого процесу та рівень його правової культури – це відображення рівня освіченості й культури всього нашого суспільства. Тому основою змін та підвищення рівня культури й правосвідомості учасника законотворчого процесу є якість як правової, так і загальної освіти всього суспільства.

Література

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конституційне право України: навч. посібник. Вид 2-е, перероб. і доп. / В. Боняк, В. Завгородній, А. Самотуга, Л. Філяніна. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 293 с.
3. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001: у двох книгах / відп. ред. П. Б. Євграфов. Київ: Юрінком Інтер, 2001. Кн.1. 512 с.
4. Опришко В. Ф. Право Європейського Союзу та його сутність. *Правове регулювання економіки: збірник наукових праць*. Київ: КНЕУ, 2002. Вип. 3. С. 3-12.
5. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки (методич-

ні рекомендації). Вид. п'яте, виправлене та доповнене / М. Теплюк, А. Гурківська, В. Крижанівський. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2018. 62 с.

6. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». *Відомості Верховної Ради України від 16.07.2004*. 2004. № 29. Ст. 367.

7. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: торговельна та бюджетно-податкова сфери. *Угода про асоціацію: економічні тригери: матеріали міжнародної конференції* / Міжнародний центр перспективних досліджень. Київ, 2015. 43 с.

8. Макарова О.В. Правовий нігілізм і революція: проблема взаємозв'язку. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Економіка і право: зб. наукових праць. 2015. Вип. 28. С. 129-136.

9. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» 19 грудня 2019 року № 410-IX. *Офіційний вісник України від 24.01.2020*. 2020. № 6. С. 5. Ст. 265.

10. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення особистого голосування народними депутатами України на пленарних засіданнях Верховної Ради України» 19 грудня 2019 року № 404-IX. *Офіційний вісник України від 24.01.2020*. 2020. № 6. С. 53. Ст. 263.

11. Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про статус народного депутата України” та до Регламенту Верховної Ради України щодо припинення відшкодування народному депутату України витрат, пов'язаних з виконанням депутатських повноважень, у разі пропуску без поважних причин пленарних засідань Верховної Ради України або засідань комітетів Верховної Ради України» 16 жовтня 2019 року № 196-IX. *Відомості Верховної Ради України від 13.12.2019*. 2019. № 50. С. 28. Ст. 355.

Reference

1. The Verhovna Rada of Ukraine (1996), Constitution of Ukraine. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 30, p. 141.

2. Boniak V.O., Zavhorodnij V.A., Samotuha A.V. and Filianina L.A. (2017), *Konstytutsijne pravo Ukrainy* [Constitutional law of Ukraine], Dnipropetrovs'kyj derzhavnyj universytet vnutrishnikh sprav, Dnipro, Ukraine.

3. Yevhrafov. P.B. (2001), *Konstytutsijnij Sud Ukrainy: Rishennia. Vysnovky. 1997-200* [Constitutional Court of Ukraine: Judgment. Conclusions. 1997-2001], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.

4. Opryshko V.F. (2002), “European Union law and its essence”, *Pravove rehuliuвання ekonomiky: zbirnyk naukovykh prats'*, no. 3, pp. 3-12.

5. Tepliuk M.O., Hurkivs'ka A.I. and Kryzhanivs'kyj V.P. (2018), *Pravyla oformlennia proektiv zakoniv ta osnovni vymohy zakonodavchoi tekhniki (metodychni rekomendatsii)* [Rules of execution of draft laws and basic requirements of legislative technique (methodical recommendations)], 5th ed, FOP Moskalenko O.M., Kyiv, Ukraine.

6. The Verhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine “On the National Program of Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 29, p. 367.

7. Mizhnarodnyj tsentr perspektyvnykh doslidzhen' (2015), “Implementation of the EU-Ukraine Association Agreement: trade and fiscal areas”, *Uhoda pro asotsiatsiiu: ekonomichni tryhery* [Association Agreement: Economic Triggers] materialy mizhnarodnoi konferentsii [materials of the international conference], Kyiv, Ukraine, p. 43.

8. Makarova O.V. (2015), Legal nihilism and the revolution: the problem of interconnection, *Naukovyj chasopys NPU im. M.P. Dragomanova*, no. 28. pp. 129-136.

9. The Verhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Prevention and Combating Political Corruption”, *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 6, p. 57.

10. The Verhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On Amendments to Certain

Laws of Ukraine on Prevention and Combating Political Corruption” *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, vol. 6, p. 53.

11. The Verhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine” On the Status of the People’s Deputy of Ukraine “and to the Regulation of the Verkhovna Rada of Ukraine on the termination of compensation of expenses related to the exercise of parliamentary powers to the People’s Deputy of Ukraine in the case of missing without plenary sessions of the Verkhovna Rada of Ukraine or meetings of committees of the Verkhovna Rada of Ukraine”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 50, p. 28.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2020 року